רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום [א]וביציאתו אומר (א)שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא [ב]מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כר' יוסי ואמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידכרינך לשלם היכי עביד הכי [ג]והאמר רב יהודה [ג]לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי [ד]ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו [ה]שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי [ד]שאני חולה דשכינה עמו [ו]דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה [ה]סועד את החולה שנאמר [ז]ה' יסעדנו על ערש דוי תניא נמי הכי [ח]הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה [ו]ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה [ז]מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי [ט]ואמר רבא אמר רבין מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור הנר: [י]אמר רבה [ח]אפילו גבוה [ט]שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא לא אחד ולא שנים אמר ר' אלעזר לא קשיא [כ]כאן בענין אחד כאן בשני ענינים אמר רב הונא [ל]ובמדורה אפי' עשרה בני אדם אסור אמר רבא [מ]אם אדם חשוב הוא מותר מיתיבי [נ]לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה פעם א' קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר ר' נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק [י]אביא חטאת שמנה א"ר אבא שאני ר' ישמעאל בן אלישע הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא [ס]כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מהו אמר רב הלכה [ע]ואין מורין כן ור' ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן ר' ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא אמרה ליה דביתהו ומר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה ס"ל: באמת אמרו החזן כו': והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא [פ]לסדר ראשי פרשיותיו וכן אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו וכולה פרשה לא

מיתיבי

בתוך חולי ישראל. שמתוך שכוללן עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים: **שבנא איש ירושלים.** אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא: **רחמיו.** של הקב"ה מרובים: **שבתו בשלום.** נוחו בשבתכם לשלום: **בקושי התירו.** מפני שמצטער: **בתפיחה.** בחולה: **זימנין אמר לה.** בלשון קדש וזימנין אמר לה בלשון ארמי והא לאו לענין שבת נקט: **דשכינה עמו.** ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד: **סועד.** סומך בתשות כחו. ומשום רבינו יעקב סועד תרגומו של פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום (שמואל א יז) ומתרגמי' ואת אחיך תסער לשלם ולהך לישנא גרסינן אל תקרי יסעדנו אלא יסערנו: **מתעטף.** מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין: **ואפי' גבוה.** דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור לא פלוג למילתייהו: **הא תרי שפיר דמי.** שאם יבא להטות יזכירנו חברו: **בשני ענינים.** בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו: **במדורה.** מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שזנבות האודים סמוכים להם אין זה מכיר בכא חבירו להבעיר ולחתות: **מוסר.** לקרות לאור הנר שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: **שמש קבוע.** לא יבדוק מפני שאימת רבו עליו אם ימצא בהן דבר מגונה ובודקן יפה וחיישינן להטייה: **שאינו קבוע.** לא רמיא עליה כולי האי: **הא והא בשמש קבוע** גרסי': **בדנפטא.** שהוא מסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי להטות: **שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי.** כיון שאינו קבוע אינו מטה אפילו בחול והלכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול הוא: **הלכה.** דמותר: **ואין מורין כן.** שלא יזלזלו: **קם שמעיה.** דר' ירמיה דהוא שמש שאינו קבוע בבית רב אסי: **אמרה ליה דביתהו.** דרב אסי לרב אסי מר לא עביד הכי: **כרביה.** ר' ירמיה דאמר הלכה ומורין כן: **ראשי פרשיות.** ומרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה ובטעמיה בלחש:

ולאמת

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך כו'. ק' לר"ת מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יהודה דקאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז. ושם) הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין של כל אחד ואחד נחתם בזמנו בפסח על התבואה ואדם ביום הכפורים ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום ואמר התם אמר רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי משמע דלר"מ ולר' יהודה לא מהניא צלותא וי"ל דהכא בשבת שבין ר"ה ובין יוה"כ איירי ולפי מאי דמשני התם איבעית אימא כדר' יצחק דאמר ר' יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד כו' אתי הכא שפיר: **שבנא** איש ירושלים[°]. ר"ת לא גרים שבנא דשבנא רשע הוה ולא מסקינן בשמיה דשם רשעים ירקב כדאמר בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לח:) אלא גרס שבנא דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה (דף כח.) אלא כשבנא (א) אחי הלל ונראה לר"י דשפיר גרס שבנא דלאו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ואשכחן דתרי שבנא הוו כמו שמוכיח בישעיה (כב) דכתיב שבנא אשר על הבית וכתיב וקראתי לעבדי לאליקים וגו' וממשלתך אתן בידו וכתיב בתר הכי (שם לו) ויצא אליו אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר משמע דשבנא אשר על הבית כבר מת והיה אליקים במקומו ושבנא הסופר היה אחר[ט]: **שאין** מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. לבד מגבריאל כדאמר בסוטה בריש אלו נאמרין (דף לג.) דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות ליוסף ותימה [°]דאפי' מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים: **לא** ישב על גבי מטה ולא על ספסל. נראה דדוקא כשחולה שוכב בנמוך שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה: **רבי** נתן אומר קרא והטה. הכא ובמכות (דף ה:) גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה (יבמות דף צו:) גבי הא שנקרע ס"ת בחמתן לא פריך ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיק ביותר וההוא דערבי פסחים (פסחים דף קז: ושם) דר' ירמיה אישתלי וטעים קודם הבדלה והנהו דמס' ר"ה (דף כא.) דקאמר נסים תבשילא דבבלאי בצומא רבה דמערבא התם לא הוה מאכל איסור אלא השעה אסורה ובבראשית רבה[י] אמרינן ר' ירמיה שלא לר' זירא חד טרסקל דתאנים ומסיק בין דין לדין מתאכל תאנתא בטיבלא הא קאמר עלה ר' אבא בר זימנא בשם ר' אליעזר זעירא אם הראשונים מלאכים אנו בני אינש ואם הם בני אינש אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר[כ]: **שמש** שאינו קבוע בדמשחא מאי. ללישנא בתרא מבעי ליה ור"ת גרים הא והא בשמש שאינו קבוע איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעבירוהו אבל קבוע לא מרתת שיעבירוהו בשביל כך כיון שהוקבע כבר:

מיתיבי

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רפח וטוש"ע יו"ד סימן שלה סעיף ו:

צא ג טוש"ע או"ח סימן קא סעיף ד:

צב ד טוש"ע יו"ד סי' שלה סעיף ה:

צג ה מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ו סמג עשין ב טור שו"ע שם סעיף ג:

צד ו מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' ערה סעיף א:

צה ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב ג:

צו ח שם סעיף ה:

צז ט שם סעיף ד:

צח י כ מיי' שם הלכה טו טור ש"ע שם סעיף יב:

צט ל מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ט י:

◆

מוסף רש"י

מנין ששכינה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו. כמו (תהלים קד) ולחם לבב אנוש יסעד (נדרים מ). ואפילו גבוה שתי קומות. שאינו מגיע שם להטות הנר אסור, דהואיל ומתוך אסור גבוה נמי אסור, שלא תחלוק (לקמן קמו.).

◆

רבינו חננאל

רבי יהודה אומר יכולה היא שתרחם עליך ועל כל חולי ישראל, רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. כמאן אמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו יערבנו בתוך חולי ישראל כר' יוסי, וכמאן (אמרי') [מצלינן] האידנא אקצירי ומריעי כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום. ומפורש בריה פ"א. שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום, ביציאתו היה אומר שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין אחינו שיבתו לשלום. א"ר חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת משום דחיישינן שמא יבקש עליו רחמים בצרה ובזעקה. רבי אלעזר כד הוה שאיל בתפיחה אמר ליה המקום יפקידך לשלום וזמנין אמר ליה רחמנא ידכרך לשלם. ואפילו בלשון ארמי שפיר דמי דשכינה עמו, דתניא הנכנס לבקר חולה לא ישב ע"ג מטה ולא בכסא ולא בספסל אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה עליו שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי, ואמר (רבי) [רבין] אמר רב מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי. **ולא יקרא לאור הנר.** אמר רבא ואפילו גבוה ב' קומות או ב' (מרוצות) [מרדעות] או אפילו כמה בתים זה על גבי זה אסור. וקיי"ל (כרבא) [כרבה]. ואע"ג דנ[ב]פירקין שואל אדם מחבירו אוקימנא להא דרבה כתנאי, כיון דסתם לן תנא כותיה, דתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפראותיו מפיו אבל לא מן הכתב לא חיישינן להא מחלוקת דברייתא. וכבר פירשנוה שם דהילכתא כרבה. לא יקרא דייקינן ממתניתין

מסורת הש"ס

א) פי"א שלום, ב) סוטה לג., ג) [בסוטה אי' דאמר], ד) נדרים מ. ע"ש, ה) [נ"ל סר את החולה שנאמר ה' יסעדנו קרי בי' יסערנו פי' סר ספר], ו) [שם ע"ש], ז) לקמן קמו. [תוספתא פי"א], ח) תוספתא פ"א, ט) [ועי' תוס' יומא לח: ותוספות כתובות קד: ד"ה סגן], י) [ועי' ערוך ערך ס"ו], כ) וכ"ה לקמן קיט..

◆

תורה אור השלם

ו ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו: תהלים מא ד

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שבנא וכו' אלא כשבנא והלל כצ"ל ותיבת אחי נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' שאין מלאכי השרת כו'. עי' בתמים דעים להראב"ד סימן קפ"ד: שם ולא ע"ג כסא. גירסת הרי"ף והרא"ש ולא ע"ג ספסל ולא ע"ג מקום גבוה: שם מראשותיו של חולה שנאמר וכו'. עיין ברש"י בחומש פרשה ויחי בפסוק וישתחו ישראל על ראש המטה: שם **אפילו** גבוה ב' קומות. עי' ברא"ש פ"ב דערכין סימן ג': שם אביא חטאת שמנה וכו'. עי' יבמות דף ו ע"ב תוס' ד"ה לא אתי: תוס' ד"ה שבנא וכו'. ר"ת ל"ג בו'. עי' כתובות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה כ' דייני וכו' ומגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עופרן: שם ד"ה שאין **אפילו** מחשבה. ועי' בס' מטבל לדוד להרב דוד פארדו על פירש"י בתורה פ' וירא ד"ה וירא בשם משנת חכמים למהר"ם חאגיז ז"ל:

◆

רבינו חננאל (המשך)

דוקא חד אבל תרי שרי, והני מילי בענין אחד אבל בתרי עניני אסור, דחיישינן שמא יטה ואפילו אדם חשוב כמעשה דר' ישמעאל[א]. ירושלמי תני רבי חייא אבל מסתכל מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש. לא יקרא, אמר שמואל לא שנו אלא אחד אבל שנים מאחר שיכולין למחות זה על זה מותר. תני חדא השמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק. וסוגיין דשמעתא בין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק כוסות וקערות לאור הנר, ודווקא בנפטא דמאיס ונפיש נהוריה, ולא אתי לאצלויי ביה. אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע ודאי אסור. שמש קבוע פלוגתא, והלכתא בודק ואין מורין כן. פיס' באמת [אמרו]. החזן רואה וכו'. ואסיקנא אבל מסדר הוא לתינוקות ראשי פרשיות.

[א] לפנינו בגמ' אדרבה מסיק דאדם חשוב מותר ומר' ישמעאל אינו ראיה ואולי גירסתו היה לו גי' אחרת כמובא ול"ע.